

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

AVALUACIÓ DE LA INTRODUCCIÓ DE LES PRÀCTIQUES EXTERNES EN EL GRAU DE GEOGRAFIA I ORDENACIÓ DEL TERRITORI¹

- Gutiérrez Palomero, Aaron
Universitat Rovira i Virgili
Departament de Geografia
C/ Joanot Martorell, 15 – 43480 Vila-seca (Espanya)
Aaron.gutierrez@urv.cat

1. **RESUM:** El treball presenta els resultats d'una avaluació de la recent introducció de les pràctiques externes als estudis de Geografia i Ordenació del Territori de la Universitat Rovira i Virgili. Aquesta avaluació es nodreix de qüestionaris realitzats a totes les parts implicades: estudiants, tutors externs i empreses. Els resultats aquí presentats són utilitzats per reforçar el caràcter professionalitzador del Grau i la contribució de la pràctiques a millorar l'ocupabilitat dels futurs geògrafs.
2. **ABSTRACT:** The paper presents the results of an evaluation of the introduction of internships on the Degree in Geography and Spatial Planning at Rovira i Virgili University. This evaluation is based on questionnaires to all involved actors: students, external tutors and companies. The results presented here are being used to reinforce the professional profile of our Degree and the contribution of internships to improve the employability of our future geographers.
3. **PARAULES CLAU:** Pràctiques externes, Geografia, ocupabilitat, avaluació, Espai Europeu Educació Superior / **KEYWORDS:** Internships, Geography, employability, evaluation, European Higher Education Area

¹ Treball realitzat en el marc del Grup d'Innovació Docent "Innovació educativa i noves metodologies docents: les pràctiques externes en els estudis de Geografia i Ordenació del Territori" coordinat pel Dr. Aaron Gutiérrez Palomero.

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

4. DESENVOLUPAMENT:

a) Objectius

L'objectiu de millorar l'ocupabilitat dels graduats és una estratègia assumida i generalitzada a les Universitats espanyoles en el marc del procés d'adaptació a l'Espai Europeu d'Educació Superior (Baylina, 2011, García Manjón i Pérez López, 2008). Però, a més d'aquesta estratègia general, en el cas dels estudis de Geografia, l'assumpció d'una formació més centrada en les competències professionals i en la ocupabilitat dels nous graduats havia estat demandada pel Col·legi de Geògrafs de forma reiterada (De Cos i Reques, 2010). De fet, incrementar la visibilitat dels àmbits de treball dels geògrafs professionals és un dels reptes històric de la disciplina (Jankins i Healey, 1995; Salter, 1983, Solem, et al. 2008) que els nous Graus havien d'afrontar.

L'adaptació dels estudis universitaris de Geografia a l'Espai Europeu d'Educació Superior ha portat associada la introducció de les pràctiques externes com a una part clau del darrer curs del Grau. Els diversos Departaments de Geografia existents a les Universitats espanyoles les han incorporat de formes diferents: la forquilla de crèdits ECTS assignats es troba entre els 6 i els 12; a més, en la majoria dels casos es tracta d'una assignatura optativa. En el cas de la Universitat Rovira i Virgili, les pràctiques externes suposen 12 crèdits ECTS (275 hores de pràctiques en empreses o institucions públiques) i són una assignatura obligatòria. Això la situa en el reduït grup d'Universitats que més pes ha atorgat a aquest tipus d'assignatura, fet que permet il·lustrar com les pràctiques externes són una aposta clau i diferencial del nostre pla d'estudis. Aquesta qüestió s'emmarca, tanmateix, en una voluntat més àmplia: formar als geògrafs en competències professionals que millorin la seva ocupabilitat i reforçar els vincles entre l'ensenyament universitari de Geografia i l'exercici de la seva pràctica professional.

L'actual curs acadèmic 2013/2014 serà la segona promoció de graduats en Geografia i Ordenació del Territori de la Universitat Rovira i Virgili. Per tant, és tot just el segon any que s'han realitzat les pràctiques externes al Grau. Això suposa que és tracta encara d'una

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

activitat relativament nova. Qualsevol tipus de novetat als plans d'estudi requereix d'una avaluació acurada dels seus resultats. Aquesta necessitat és encara més evident en el cas de les pràctiques externes, ja que es tracta d'una assignatura amb un funcionament completament diferent a la resta. Així, l'objectiu del treball aquí presentat ha estat avaluar i perfeccionar el procés d'implantació de les pràctiques externes als estudis de Geografia i Ordenació del Territori. L'avaluació s'ha centrat en dos aspectes clau: l'anàlisi de la valoració de l'experiència per part dels estudiants i la seva percepció sobre la contribució de les pràctiques en la seva formació com a futur geògraf professional i, en segon terme, el paper de les pràctiques en la necessària visualització de les habilitats professionals dels geògrafs al món empresarial.

b) Descripció del treball

Aquesta millora i perfeccionament de les pràctiques formatives no ha de centrar-se en el disseny i implementació dels plans d'estudi, sinó que ha de mantenir-se en el seu desenvolupament i permetre així avaluar de forma continuada els resultats d'allò que s'està aplicant. És per això que s'ha desenvolupat una monitorització de la valoració de les pràctiques externes per totes les parts implicades: estudiants, tutors externs i empreses.

Per tal de realitzar aquesta avaluació s'han realitzat diverses accions. Entre aquestes accions destaquen les entrevistes amb el Col·legi de Geògrafs i Associació de Geògrafs Professionals per definir el perfil professionalitzador de les pràctiques i reforçar les competències professionals més demandades i, en segon lloc, la realització de qüestionaris/entrevistes a cadascun dels membres implicats en el procés, estudiants de Grau, tutors externs i empreses. En aquesta comunicació es resumeixen les principals conclusions i lliçons que es poden extreure a partir d'aquests qüestionaris.

El qüestionari/entrevista als estudiants es realitzà en concloure el curs, un cop finalitzades les pràctiques i es plantejà com una acció fora de les ja previstes en el procés de seguiment continu i avaluació. Després de fer les presentacions finals i abans d'iniciar un debat sobre

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

la valoració de les diverses experiències es lliurà i recollir un qüestionari anònim que pretenia aprofundir en les idees a desenvolupar i analitzar en el debat en grup posterior.

Els qüestionaris pretenien recollir la seva valoració dels estudiants respecte les pràctiques en tres aspectes especialment sensibles: la contribució a la seva formació acadèmica (especialment en competències professionals), l'orientació sobre els següents passos en la seva formació acadèmica (possible formació de postgrau o especialitzacions) i introducció al món laboral (coneixement del funcionament de l'empresa i primers contactes professionals). A més d'aquestes qüestions, també es feia referència a la qualitat de l'experiència: activitats realitzades a l'empresa i relació d'aquestes amb els continguts desenvolupats al Grau. El qüestionari contenia setze preguntes amb un predomini de les preguntes tancades, a través de les que els estudiants havien de realitzar una valoració de 0 a 10, però també diverses preguntes obertes. En total es realitzaren 16 qüestionaris/entrevista a estudiants de darrer curs de Geografia.

D'altra banda, el qüestionari realitzat als tutors externs i les empreses ha permès rebre la seva valoració sobre les habilitats dels nostres estudiants, però també sobre la idoneïtat dels geògrafs com a professionals en l'àmbit de treball de la seva empresa. En total, han participat 12 empreses (bàsicament consultories) i institucions públiques dedicades als següent àmbits: medi ambient, protecció civil, planificació urbana i territorial, desenvolupament local, cartografia i sistemes d'informació geogràfica, mobilitat i transports, ensenyament, etc.

c) Resultats i/o conclusions

Podem estructurar els resultats dels qüestionaris dels estudiants en tres àmbits: integració de les pràctiques externes en el contingut dels estudis de Geografia, valoració de les tasques desenvolupades a l'empresa i contribució de les pràctiques externes en la formació i orientació professional de l'estudiant.

Pel que fa a la integració de les pràctiques externes en el contingut dels estudis de Geografia, els alumnes destaquen per sobre de la resta de qüestions que les activitats

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

realitzades a través de les pràctiques han suposat un complement útil en la seva formació com a geògrafs (atorgant-li una valoració numèrica mitjana de 8,2 sobre 10). En les preguntes obertes es destaca com a especialment positiu que els estudis de Geografia incorporin les pràctiques externes i que aquestes tinguin una dimensió prou important al pla d'estudis. Per contra, l'aspecte més crític (encara que amb una valoració mitjana de 7,7 sobre 10) és la dificultat per aplicar els coneixements adquirits a través del Grau amb un nivell profund. A les preguntes obertes, els alumnes apunten majoritàriament que això és degut a la tendència a realització de tasques menys exigents dins de l'empresa especialment durant les primeres setmanes de la seva estada.

La valoració de les tasques desenvolupades a l'empresa ha estat molt desigual. Més enllà del que pugui apuntar la mitjana de puntuació obtinguda a través de les preguntes tancades, a diferència d'altres punts del qüestionari, en aquest s'ha produït una important dispersió en les valoracions. Així, mentre que la valoració sobre el grau de adequació de les tasques eren les adequades al seu nivell de formació s'ha situat a un 6,9 sobre 10, la percepció del valor de la seva aportació a l'empresa com a geògraf ha assolit una 8,4 sobre 10. A partir de les preguntes obertes es pot contrastar que aquestes dades s'expliquen perquè les expectatives dels alumnes vers allò que desenvoluparien a les empreses han estat lleugerament per sobre d'allò que finalment han realitzat. Malgrat això, un comentari recurrent dels qüestionaris i els debats posteriors ha estat que els estudiants ha percebut la utilitat i el valor d'allò que ells aportaven als respectius equips de treball.

Finalment, pel que fa a la contribució de les practiques externes a la seva formació i orientació professional, els alumnes principalment destaquen la consolidació de les següents habilitats professionals (en preguntes de respostes obertes): resolució de problemes complexos, treball amb equips pluridisciplinaris, desenvolupament de l'esperit crític, reforç de la capacitat d'anàlisi i diagnosi ràpida capacitat de desenvolupar diverses tasques alhora, increment de la disciplina de treball, millora en l'ús de les TIC i habilitats concretes vinculades a cartografia i gestió de dades estadístiques. Per contra, existeixen valoracions contraposades (forta dispersió de les valoracions numèriques) respecte a la seva

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

utilitat per ajudar a decidir el seu futur professional (6,6 sobre 10) o orientació de la propera formació de postgrau (5,7 sobre 10).

La visió de les empreses, expressada a través dels qüestionaris per a tutors externs, també mostra resultats interessants i útils per l'anàlisi i millora de les pràctiques. En primer terme, cal destacar que una tercera part de les empreses o administracions públiques amb les que s'ha col·laborat, no havien treballat anteriorment amb geògrafs. Això fa que les pràctiques externes puguin servir, també, per incrementar la visibilitat dels geògrafs professionals. Les tasques realitzades pels alumnes han estat valorades de forma positiva pels tutors (valoració mitjana global propera al 7,5), destacant especialment les habilitats vinculades amb l'elaboració de diagnòstics locals, l'ús de les TIC aplicades a l'anàlisi territorial i la cartografia. Malgrat tot, en termes generals, la principal habilitat reconeguda és la capacitat de treballar en registres diferents que permet una ciència com al geografia a cavall de les ciències de la terra i les ciències socials.

Els resultats d'aquesta avaluació plantegen diversos aspectes a perfeccionar en la implementació de les pràctiques externes. Aquests són: la informació prèvia transmesa als alumnes de les tasques a desenvolupar a l'empresa i la correlació d'aquesta amb les seues àmbits d'interès preferencial, l'ampliació del ventall d'empreses col·laboradores (en línia amb el necessari increment de la visibilitat de la geografia professional) i la pressa de consciència per part d'aquestes del seu paper clau en la formació professional dels estudiants (el qual s'ha de traduir amb la tipologia de tasques que els assignen) i, finalment, el reforç de les tutories com a eina de suport a les pràctiques i orientacions formatives i/o professionals.

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

5. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

BAYLINA, Mireia (2011): “Challenges, expectations and reality: the adaptation of a Geography degree to the European Higher Education area”. *European Journal of Geography*, Vol. 2 (1), p. 1-10.

BLANCHARD, R. Denise; CARTER, Mark L.; KENT, Robert B.; BADUREK, Christopher A. (2012): “The Value of an Internship Experience for Early Career Geographers”. A SOLEM, Michael; FOOTE, Kenneth; MONK, Janice (eds.): *Practicing Geography: Careers for Enhancing Society and the Environment*. The Pearson Association of American Geographers series in Geography, Prentice Hall, New Jersey, p. 41-58.

DE COS, Olga; REQUES, Pedro (2010): “Espacio Europeo de Educación Superior y Geografía: la importancia de la formación en competencias y la empleabilidad”. *Boletín de la Asociación de Geógrafos Españoles*, núm. 52, p. 295-312.

ESPARCIA, Javier; SÁNCHEZ AGUILERA, Dolores (2012): “El proceso de diseño e implantación de los grados de Geografía en las Universidades españolas”. *Boletín de la Asociación de Geógrafos Españoles*, núm. 58, p. 405-427.

GARCÍA MANJÓN, Juan Vicente; PÉREZ LÓPEZ, Mª Carmen (2008): “Espacio Europeo de Educación Superior, competencias profesionales y empleabilidad”. *Revista Iberoamericana de Educación*, Vol. 46 (9), p. 1-12.

JENKINS, Alan; HEALEY, Mick (1995): “Linking the geography curriculum to the worlds of industry, commerce and public authorities”, *Journal of Geography in Higher Education*, Vol. 19 (2), p. 177-181.

SALTER, Christopher L. (1983): “Whan can I do with Geography?”, *The Professional Geographer*, Vol. 35 (3), p. 266-273.

SOLEM, Michael; CHEUNG, Ivan; SCHLEMPER, M. Beth (2008): “Skills in Professional Geography: An Assessment of Workforce Needs and Expectations”. *The Professional Geographer*, Vol. 60 (3), p. 356-373.